

Examining and Explaining the Implementation Barriers of the Fundamental Transformation Document in the Education System

Ali Eskandari¹, Yadollah Abbaszadeh Sohroon^{2*}, Peyman Yarmohammadzadeh³

1. PhD Student, Department of Educational Management, Marand Branch, Islamic Azad University, Marand, Iran

2. Assistant Professor, Department of Public Administration, Khoi Branch, Islamic Azad University, Khoi, Iran

3. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Tabriz Branch, Shahid Madani University of Azerbaijan, Tabriz, Iran

ABSTRACT

This research is a cross-sectional study in terms of its temporal scope, and in terms of cognitive purpose, it is a descriptive-applied research. The research strategies can be explained within the framework of correlational and survey studies. Since the current study is of a survey type, more attention is paid to the survey strategy. In the qualitative section, the statistical population consists of the National Education Organization; in this study, 20 individuals who have been involved in the field of the Fundamental Transformation Document will be selected. In the quantitative section, a questionnaire was randomly distributed among a preliminary sample of 25 managers, teachers, and staff from the Department of Education. The data for this study will be collected through semi-structured interviews to identify the challenges and barriers to the implementation of the Fundamental Transformation Document in the education system. The research findings identified five factors—policy-making, conceptual, managerial, legislative, and executive—as the challenges and barriers to implementing the Fundamental Transformation Document in the education system. Consequently, the content of education programs should be modified in accordance with the document. Internal communications should be leveraged to facilitate the implementation of the document and increase the emphasis on its execution. The appendices of the document should be formulated in a way that creates an opportunity for school-based management, and through the higher ranks of the Ministry of Education, the resolve of education departments to implement the Fundamental Transformation Document should be strengthened. Additionally, an organizational structure suitable for the document should be established within the education system.

Received: 30 Jun 2024

Accepted: 26 Aug 2024

Available Online: 21 Sep 2024

Keywords

implementation barriers, challenges, Fundamental Transformation Document, education system

How to cite:

Eskandari, A., Abbaszadeh Sohroon, Y., & Yarmohammadzadeh, P. (2024). Examining and Explaining the Implementation Barriers of the Fundamental Transformation Document in the Education System. *Study and Innovation in Education and Development*, 4(2), 145-161.

* Corresponding Author:

Dr. Yadollah Abbaszadeh Sohroon

E-mail: Ya.Abbaszadeh@iau.ac.ir

© 2024 the authors. Published by Institute for Knowledge, Development, and Research.

This is an open access article under the terms of the [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) License.

EXTENDED ABSTRACT

INTRODUCTION

The Fundamental Transformation Document in Iran's education system is a pivotal policy framework aimed at improving educational outcomes. Despite its importance, its full implementation has faced significant challenges. The document, grounded in six key dimensions of education—religious, ethical, economic, scientific, artistic, and physical—was designed to reform the educational structure to better align with national values and global standards (2, 3). However, ten years after its introduction, the document has not been fully executed, with only 30% of the strategies being implemented, mostly in areas with fewer obstacles (12).

Scholars argue that the delays in execution are largely due to bureaucratic barriers, inadequate financial support, and cultural resistance (7, 11). The document's transformative goals require a fundamental shift in educational philosophy, which has proven difficult in practice due to the entrenched modernist and bureaucratic systems prevalent in Iran (Fazel, 2018). Additionally, broader social issues, such as economic competition and demographic changes, have exacerbated the complexities in implementing educational reforms (14).

The objective of this study is to analyze the implementation barriers of the Fundamental Transformation Document. By focusing on policy, conceptual, managerial, legislative, and executive challenges, this research aims to provide insights for policymakers to improve execution strategies.

METHODS AND MATERIALS

This research utilized a mixed-methods approach, integrating both qualitative and quantitative data collection. In the qualitative phase, 20 individuals involved in the development and implementation of the document were selected for semi-structured interviews. These participants included senior officials from the National Education Organization. In the quantitative phase, a questionnaire was distributed randomly to 25 managers, teachers, and staff from the Department of Education, capturing their perspectives on the document's implementation.

The qualitative data were analyzed using thematic analysis, where interviews were transcribed, coded, and categorized into the five identified barriers: policy-making, conceptual, managerial, legislative, and executive. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics to provide a clear view of the respondents' experiences and challenges in the implementation process.

FINDINGS

The study identified five core challenges to the implementation of the Fundamental Transformation Document:

1. **Policy-making Barriers:** The findings suggest that policy-related challenges, including a lack of stakeholder involvement and overly broad ideological goals, have led to confusion among implementers. The emphasis on centralized decision-making has stifled local innovation and responsiveness.
2. **Conceptual Barriers:** There was a clear disconnect between the abstract ideals of the document and practical application. The vagueness of certain terms and goals has made it difficult for educators and administrators to implement the strategies in meaningful ways. Key stakeholders expressed that the lack of clarity in the conceptual framework hinders consistent interpretation and application across the educational system.
3. **Managerial Barriers:** The study revealed managerial weaknesses, such as short tenure of educational leadership and lack of coordination between departments, which have significantly slowed down the execution process. Additionally, the bureaucracy within the education system has made it difficult for schools to adapt quickly to the required changes.
4. **Legislative Barriers:** Many of the laws underpinning the education system were found to be outdated, including those regarding school construction, teacher selection, and curriculum development. Furthermore, there was a lack of legal mechanisms to ensure the document's consistent application across different regions and school systems.
5. **Executive Barriers:** A major obstacle highlighted by the participants was the absence of appropriate resources—both financial and human—to implement the reforms. Moreover, the lack of teacher training and engagement with parents and local communities were cited as key reasons for the sluggish implementation.

DISCUSSION AND CONCLUSION

The findings of this research underline the complexity of implementing the Fundamental Transformation Document in Iran's education system. The policy-making process has been overly centralized, resulting in a one-size-fits-all approach that does not consider local contexts. This has created a gap between the document's abstract principles and the realities of classroom practice. Stakeholders suggested that more flexible and context-sensitive policies would allow schools to better integrate the document's goals.

Managerial challenges, particularly the high turnover in educational leadership and poor inter-departmental coordination, have also slowed progress. The findings indicate that sustainable reform requires long-term leadership with a clear vision. Additionally, strengthening communication and collaboration between the Ministry of Education and schools could foster a more unified approach to implementing the document.

The outdated legislative framework has further complicated implementation. Many existing laws are not aligned with the modern needs of the education system, making it difficult to introduce and sustain the reforms. Updating these laws, particularly those related to school governance, teacher qualifications, and curriculum development, could enhance the overall effectiveness of the reform.

In terms of executive barriers, the lack of sufficient resources—both financial and human—emerged as a significant issue. Participants indicated that without proper funding and infrastructure, it would be impossible to achieve the ambitious goals set by the document. Furthermore, training for teachers and administrators on how to implement the reforms effectively is crucial for long-term success.

In conclusion, while the Fundamental Transformation Document offers a comprehensive roadmap for educational reform in Iran, its implementation faces numerous challenges. Addressing the identified policy-making, conceptual, managerial, legislative, and executive barriers will be essential for the document's success. The research suggests that more localized, flexible policies, updated legislation, and adequate resources are critical for overcoming these barriers. Policymakers should also focus on fostering a culture of collaboration and innovation within the education system to fully realize the document's transformative potential.

By incorporating these recommendations, Iran's education system can make significant progress towards achieving the document's vision of an inclusive, dynamic, and globally competitive education system.

بررسی و تبیین موانع اجرایی سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش

علی اسکندری^۱، یداله عباس زاده سهرون^۲، پیمان یارمحمدزاده^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران

۲. استادیار، گروه مدیریت دولتی، واحد خوی، دانشگاه آزاد اسلامی، خوی، ایران

۳. دانشیار، گروه علوم تربیتی، واحد تبریز، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران

چکیده

پژوهش از نظر افق زمانی یک تحقیق تک مقطعی است و از نظر هدف شناختی، تحقیق حاضر از توصیفی از نوع کاربردی است و استراتژی‌های پژوهش در قالب پژوهش‌های همبستگی و پیمایشی قابل بیان می‌باشند. از آنجایی که پژوهش حاضر از نوع پیمایشی می‌باشد، به استراتژی پیمایشی بیشتر می‌پردازیم. در بخش کیفی؛ جامعه آماری شامل سازمان آموزش و پرورش کشور است؛ که این پژوهش ۲۰ نفر از افرادی را که در حوزه سند تحول بنیادین مشغول به فعالیت بوده اند را انتخاب خواهد کرد. در بخش کمی؛ پرسشنامه بصورت تصادفی در اختیار نمونه‌مقدماتی ۲۵ نفره‌ای از مدیران و معلمان و کارکنان اداره آموزش و پرورش قرار گرفت. داده‌های این پژوهش از لحاظ شناسایی چالش‌ها و موانع اجرایی سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته استفاده خواهد شد. نتایج پژوهش نشان داد که؛ ۵ عامل که عبارتند از: سیاست‌گذاری، مفهومی، مدیریتی، قانون گذاری و اجرایی به عنوان چالش‌ها و موانع اجرایی سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش شناسایی شد. در نتیجه؛ محتوای برنامه‌ها آموزش و پرورش متناسب با سند تحول تغییر یابد. از ارتباطات درون ساختاری برای اجرای سند تحول و افزایش تاکید بر اجرای سند تحول بنیادین استفاده گردد، ضمایم مفاد سند تحول به گونه‌ای تنظیم شود تا فرصتی برای مدیریت محوری در مدارس ایجاد کند، از طریق رده‌های عالی وزارت آموزش و پرورش عزم و اراده ادارات آموزش و پرورش برای اجرای سند بنیادین تحول در آموزش و پرورش تقویت شود، ساختار سازمانی مناسب با سند تحول در آموزش و پرورش ایجاد شود.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۰۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۶/۳۱

کلیدواژه‌ها

موانع اجرایی، چالش‌ها، سند تحول بنیادین، نظام آموزش و پرورش.

شیوه ارجاع دهی:

اسکندری، علی،، عباس زاده سهرون، یداله، و یارمحمدزاده، پیمان. (۱۴۰۳). بررسی و تبیین موانع اجرایی سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش. پژوهش و نوآوری در تربیت و توسعه، ۴(۲)، ۱۶۱-۱۴۵.

نویسنده مسئول:

دکتر یداله عباس زاده سهرون

پست الکترونیکی: Ya.Abbaszadeh@iau.ac.ir

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.

انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است.

در اثر مجاهدت‌های علمی فراوان در نظام تعلیم و تربیت کشور تحت راهبری، شورای عالی آموزش و پرورش، شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورایی از حوزه علمیه، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در دستور کار اجرایی سیستم آموزشی کشور قرار گرفته که هر چند در سال‌های اخیر بدلیل عدم اهتمام به اجرای سند توفیقات اجرایی سند کم بوده اما از نظر گذراندن افق‌های کارآمد سند تحول بنیادین آموزش و پرورش جهت تبدیل شدن به گفتمان عمومی جهت اجرا بسیار ضروری و حیاتی است (3-1). در این سند به شش ساحت مهم تربیت اعتقادی، اخلاقی، اقتصادی، علمی، هنری، تربیت زیستی و بدنی اشاره شده که فصل‌های سند مبتنی بر این موارد تنظیم شده است (4). تاکید بر مدرسه محوری در بیانیه ارزش‌ها از آن جهت است که گاهاً برخی ملاحظات اداری و بخش نامه‌ها و دستورالعمل‌های طولی از بالا به پایین، امکان ابتکار را از اولیا مدرسه گرفته و فضای مدارس تبدیل به پادگانی خشک و بی‌روح می‌شود و امکان ابتکار از معلم سلب و دانش آموز نیز از درس و مدرسه گریزان می‌شود. اعطای اختیار انعطاف به کادر آموزشی مدرسه جهت همراه کردن آموزش و پرورش دانش آموز با نشاط، پویایی، فعال کردن هوش عملکردی با در نظر گرفتن تفاوت‌های جنسیتی، فردی، اجتماعی و روانی در مراحل مختلف رشد، نقطه‌ای برجسته جهت شکستن فضای خسته کننده آموزشی در سیستم آموزش و پرورش کشور است (5). یکی از وجوه بسیار ارزشمند که در سند تعبیه شده ترمیم مداوم سند متناسب با نیازهای روزآمد توسط شورای عالی آموزش و پرورش زیر نظر شورای عالی انقلاب فرهنگی است در بازده‌های زمانی ۵ ساله انجام می‌گیرد. همچنین، استفاده از فناوری‌های روزآمد و هوشمند، محتوا آموزش چند رسانه‌ای، برگزاری کلاس درس در تعامل با محیط و مرتبط شدن دانش آموزان با کتابخانه، ورزشگاه و... از راهکارهای ایجاد نشاط، آموزش فعال و پویا در سند تحول است (6).

یکی دیگر از فواید سند تحول بنیادین در مدارس، اجرای طرح شهید بهنام محمدی است که حاصل تعامل سازنده آموزش و پرورش، حوزه علمیه و بسیج دانش آموزی است که به بهترین شکل طبق سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در حال اجرا در مدارس است و این ارتباط در سطح شهر به وضوح قابل مشاهده و ارزیابی است ولی متأسفانه در مدارس روستایی اجرا نشده است (7، 8). سند تحول بنیادین آموزش و پرورش مهمترین سند بالادستی در آموزش و پرورش است که در مقایسه با اسناد قبلی که در حوزه آموزش و پرورش تدوین و تصویب شده بود، از جامعیت بیشتری برخوردار و افق‌های والاتری را مدنظر قرار داده است. اما با وجود گذشت نزدیک به یک دهه از تصویب، به نظر می‌رسد مسیر اجرای سند تحول بنیادی آموزش و پرورش چنان دچار پیچ و خم شده است که اجرایی شدن کامل آن به راحتی میسر نیست (9). این سند، دارای ۱۳۱ راهکار اساسی برای تربیت دانش آموزان در ذیل چند زیرنظام است که گفته می‌شود تاکنون برنامه‌هایی ذیل بیش از ۴۰ راهکار آن به اجرا درآمده است که پیشرفتی کمتر از ۳۰ درصد را نشان می‌دهد. کارهای مقدماتی سند تحول سال ۸۰ آغاز و در سال ۹۰ ابلاغ شد و برای رسیدن به وجود سطح غیرقابل قبولی از مطلوبیت آموزشی و پرورشی در مدارس شهری و روستایی بیانگر آن است که در مدت اجرا آموزش و پرورش نتوانسته است آن گونه که باید جلو برود.

شایات ذکر است که همین ۳۰ درصد اجرای سند تحول نیز بیشتر در بخش‌هایی بوده که با سختی کمتری مواجه بوده است و در بخش‌های کیفی، سند با درصد پایین‌تری به اجرا در آمده است (10). نظام آموزش و پرورش در هر کشوری یکی از مهمترین ارکان سازنده فرهنگ و هویت آن جامعه است، لذا تقویت فرهنگ و هویت ملی، نیازمند تقویت و تحول در نظام آموزش و پرورش است. فشارهای اجتماعی ناشی از پیچیدگی اجتماعی بیشتر و نیاز به افزایش رقابت در اقتصاد جهانی به بهبود اثربخشی آموزشی در سالهای اخیر کمک کرده است. برای مثال تغییرات جمعیت‌شناسی سبب تنوع فرهنگی شده است. دیگر روندهای اجتماعی نظیر افزایش نرخ طلاق و یا خانواده‌هایی که والدین هر دو شاغل هستند، سبب شده که فرزندان آن‌ها بازدهی خوبی در مدارس نداشته باشند و در این شرایط سختتر، از مدارس انتظار می‌رود بهتر کار کنند (11).

برخی در پاسخ به چالش‌هایی که امروزه بخش آموزش همگانی با آن مواجه است، خواهان تغییر همه جنبه‌های شبکه بوروکراتیکی هستند که بر آموزش مستولی شده است. استانداردهای بالاتر برای دانش آموزان، مفاد آموزشی مناسب‌تر، رویکرد آموزشی بهتر، اندازه کوچک‌تر کلاس‌های درسی، سیستم‌های اندازه‌گیری قابل اعتمادتر،... را می‌توان برخی اصلاحات آموزشی نام برد. معلمان، مدارس را سازمان‌های کامل منحصر به فردی تلقی می‌کنند که از انواع دیگر سازمانی متمایز است، اما فعالان تغییر سازمانی، مدارس را سیستمی بوروکراتیک و نمونه می‌دانند که شبیه دیگر انواع سازمان‌ها نیست (8). مطالعات مقایسه‌ای نشان می‌دهد که این دو نگرش، هر دو معتبرند. مدارس در برخی از مشخصه‌ها با همه سیستم‌های باز مشترک می‌باشند، و می‌توان آن‌ها را با توجه به متغیرهایی که همه سازمان‌ها در آن شبیه هستند عارضه‌یابی کرد، و تغییر داد. از طرفی مدارس با توجه به واقعیاتی چون کاری که انجام می‌دهند و فناوری که برای انجام کار از آن استفاده می‌کنند، از دیگر سازمان‌ها متمایزند (4). با توجه به شباهت‌ها و تفاوت‌های مدارس با دیگر سازمان‌های کسب و کار، یک برنامه توسعه و تحول سازمان که برای صنعت و کسب و کار طراحی شده نه به طور کامل مناسب این سازمان هاست و نه کامل نامناسب است. توجه داشته باشیم که وظیفه اولیه مدارس، متحول کردن جوانان از طریق یادگیری است و برنامه‌های توسعه‌ای باید با نیازهای خاص این سیستم متناسب شود (12, 13).

بنابراین تحول بنیادین در آموزش و پرورش موجود، به دلایل مختلف، به ضرورتی اجتناب‌ناپذیر تبدیل شده است. یکی از مهم‌ترین دلایل این مدعا، عدم ابتدای نظام فعلی آموزش و پرورش بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی است. این نهاد با شکل و شمایل فعلی خود، به عنوان یک نهاد مدرن در عصر مدرنیته و مبتنی بر بنیان‌های نظری و فلسفی این دوره تاریخی، در سرزمین غرب متولد شده و با به همراه داشتن فرهنگ زادگاه خویش به سایر کشورها تسری یافت. پیامد این فرهنگ، دردها و رنج‌های جان کاه فردی و اجتماعی در ابعاد فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی است که بشر امروز را به شدت رنجور، مضطرب و مایوس کرده است. ایران عزیز ما هم به رغم تاریخ پربرابر فرهنگی و تمدنی خویش، از این قاعده کلی مستثنی نبوده است. پژوهش حاضر با پررنگ کردن و نمایاندن عناصر و مولفه‌هایی که در مطالعات گذشته کمتر مورد توجه قرار گرفته بودند و شناسایی چالش‌ها و موانع اجرایی سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش و ارائه راهکارهای بهبود آن می‌تواند مورد توجه و استفاده سیاست‌گذاران در حوزه آموزش و پرورش،

مسئولان امر و مدیران جامعه علی الخصوص نظام آموزشی کشور قرار گیرد، تا چالش‌های اجرای سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش به حداقل برسد. نظر به اهمیت سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش و سهم آن در تحقق سند چشم انداز بیست ساله (14) و با توجه به ضرورت شناسایی چالش‌های مرتبط با فرایند اجرای این سند، در پژوهش حاضر به شناسایی چالش‌ها و موانع اجرایی سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش و ارائه راهکارهای بهبود آن پرداخته شده است تا در نهایت با توجه به یافته‌ها و پیشنهادهای این تحقیق، سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش دارای کارایی و اثربخشی بیش از پیش باشد، و نقاط ضعف اجرای آن برطرف شود.

روش پژوهش

با توجه به اینکه پژوهش حاضر شناسایی چالش‌ها و موانع اجرایی سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش و ارائه راهکارهای بهبود آن است. نهایتاً به ارائه یک الگوی کاربردی ختم می‌شود و یک پژوهش بنیادی است. این پژوهش از نظر افق زمانی یک تحقیق تک مقطعی است زیرا در پژوهش‌های تک مقطعی اطلاعات فقط در یک برهه از زمان جمع آوری می‌شود. از نظر هدف شناختی، تحقیق حاضر از توصیفی از نوع کاربردی است، زیرا نتایج آن در نظام آموزش و پرورش قابلیت کاربرد دارد و می‌توان آن را از نوع توصیفی به حساب آورد. استراتژی‌های پژوهش در قالب پژوهش‌های همبستگی و پیمایشی قابل بیان می‌باشند. از آنجایی که پژوهش حاضر از نوع پیمایشی می‌باشد، به استراتژی پیمایشی بیشتر می‌پردازیم. در بخش کیفی؛ جامعه آماری شامل سازمان آموزش و پرورش کشور است؛ که این پژوهش ۲۰ نفر از افرادی را که در حوزه سند تحول بنیادین مشغول به فعالیت بوده‌اند را انتخاب خواهد کرد. در این پژوهش با مسئولین و صاحب نظران حوزه مدیریت آموزشی، کارشناسان ستادی ادارات کل آموزش و پرورش مصاحبه شد. در بخش کمی؛ جامعه آماری هدف این پژوهش عبارت بودند از جامعه آماری شامل سازمان آموزش و پرورش کشور است؛ که این پژوهش ۲۰ نفر از افرادی را که در حوزه سند تحول بنیادین مشغول به فعالیت بوده‌اند را انتخاب کرد. با توجه به میدانی بودن تحقیق، در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده خواهد شد. داده‌های این پژوهش از لحاظ شناسایی چالش‌ها و موانع اجرایی سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته استفاده خواهد شد و همچنین از طریق روش داده بنیاد شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله گر و مقوله‌ها، راهبردها، پیامدهای سیستم منابع انسانی تعیین شده؛ بنابراین از نوع کیفی است. روایی در روش کیفی در طی تحلیل، چندین بار متن پیاده شده مصاحبه‌ها برای یافتن مدلی جدید یا اصلاح مدل‌های قبلی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این پژوهش پایایی روش کیفی از روش ضریب کاپا استفاده شد بدین صورت که؛ ارزیابی دو یا چند سند از حیث ارجاع به شاخصی خاص یکی از شاخص‌های پایایی پژوهش کیفی است. از این حیث امکان استفاده از شاخص کاپا نیز وجود دارد. تجزیه و تحلیل کیفی با استفاده از نرم افزار مکس کیو دی‌ای انجام خواهد شد. همچنین در نظریه داده بنیاد برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش کد گذاری مفهومی استفاده می‌شود که شامل سه مرحله کد گذاری باز، کد گذاری محوری و کد گذاری انتخابی است.

در بخش کمی پژوهش؛ پرسشنامه‌ای پژوهشگر ساخته با ۲۵ گویه تدوین شد. این سنجه مبتنی بر نکات، تعابیر و اصطلاحات برآمده از نقل قول‌های مشارکت کنندگان در مرحله نخست پژوهش تهیه شده بود و همچنین گویه‌های آن بر پایه طیف پنج گزینه‌ای لیکرت از کاملاً موافقم ۵ تا کاملاً مخالفم ۱ تنظیم شده بود. نخست باید از روایی محتوای سنجه اطمینان حاصل می‌شد، تا مشخص شود که پرسش‌های پرسشنامه روایی لازم برای سنجش همه ابعاد و ویژگی‌های متغیر مورد نظر را دارد. برای حصول اطمینان از روایی محتوای سنجه، پرسشنامه برای دو تن از اساتید مدیریت ارسال گردید و پس از دریافت بازخورد از این خبرگان اصلاحات پیشنهادی انجام و پرسشنامه نهایی تدوین شد. در این مرحله لازم بود تا پایایی سنجه مورد ارزیابی واقع شود به این منظور، پرسشنامه بصورت تصادفی در اختیار نمونه مقدماتی ۲۵ نفره‌ای از مدیران و معلمان و کارکنان اداره آموزش و پرورش قرار گرفت. ضرایب آلفای کرونباخ محاسبه شده با استفاده از نرم افزار آماری SPSS گویای پایایی مناسب سنجه و مولفه‌های آن بود. پس از احراز روایی محتوا و پایایی سنجه، پرسشنامه‌ها در سازمان آموزش و پرورش توزیع شد و بعد از حذف پرسش نامه‌های ناقص در نهایت ۳۸۴ پرسشنامه برای تحلیل‌های آماری مهیا شد. همچنین؛ آمار استنباطی که یک روش کیفی-کمی است، شامل روش مدل سازی ساختار تفسیری یا به طور مخفف ISM1 می‌باشد. هدف از این روش طبقه بندی کردن عامل و شناسایی روابط بین معیارها می‌باشد. این روش کاربرد زیادی در علوم مختلف دارد.

یافته‌ها

در این مرحله اطلاعات مقاله‌ها بر اساس روش تحلیل محتوای قیاسی مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت. گزارش فرآیند تحلیل و نتایج بدست آمده در جدول زیر آمده است.

جدول ۱. چالش‌های سیاستگذاری فراروی اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

مقوله‌ها	کدگذاری محوری	کدگذاری انتخابی
بی‌توجهی به نیازهای واقعی فرد	آرمان گرایی	چالش‌ها
بی‌توجهی به نیازهای واقعی اجتماعی (محلی و ملی)		
بی‌توجهی به بیست ساله بودن سند		
عدم دخالت ذی‌نفعان در تعیین خط مشی گذاری		
گسترده بودن چتر ایدئولوژی بر سند	ایدئولوژیک گرایی	
دولتی بودن ایدئولوژی		
همگون سازی فعالیت‌ها و برنامه‌ها	تمرکززدایی	
طرح سیاست‌های نظارتی		
مدیریت یکپارچه تربیتی		
فقدان ادبیات مشترک بین سیاستگذاران، برنامه ریزان	ابهام گرایی	
فقدان توافق همگانی در مورد خط مشی		
یکسان نبودن برداشت مدیران و مجریان از راهکارها		
عدم توافق و اجماع میان ذینفعان در باره تمامی مضامین و اهداف مندرج در سند		
یکسان نبودن برداشت سیاستگذاران، برنامه ریزان و مجریان		
تفسیر پذیری و در نتیجه سر در گمی مجریان		

روشن نبودن ارتباط بین زیر نظام‌ها			
روشن نبودن راهبردها			
تحلیل سلیقه‌های مختلف بر سیاست‌ها و قوانین			
کلی بودن وضع مطلوب	کل گرایي		
کلی بودن گزاره‌های اهداف			
غیر قابل وصول گزاره‌های اهداف			
غیر قابل اندازه گیری گزاره‌های اهداف			
اهداف، راهبرها، راهکارها بدون توجه به زمان تعریف شده (بیست ساله) بیان شده اند			
در راهکارها نیز غلبه بر مفاهیم انتزاعی و مفاهیم انضمامی است			
حاکمیت ساختار واژگانی بسیار مشوش، متعارض و واگراست	شعار	زدگی	
استفاده از واژه‌های ارزشی در راهکارهای ترویج علم			
حاکمیت مدل نقصانی در تولید دانش	نگاه نقصانی	به تولید علم	

تحلیل داده حاصل از کدگذاری‌های جدول فوق حاکی از این است که یکی از چالش‌های درونی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش حوزه «سیاست‌گذاری و خط مشی گذاری سند» است. بر اساس پژوهش‌های انجام شده؛ آرمان گرایی، ایدئولوژیک گرایی، کلی گرایی، ابهام گرایی، شعار زدگی و سیاست زدگی از جمله چالش‌های حوزه سیاست‌گذاری سند می باشند که سند را تفسیر پذیر می نمایند و مجریان را سر درگم می کند. این سردرگمی، ناسازواری را در دستگاه تربیت تشدید می کند. هیچ تضمینی وجود ندارد که با تغییر سیاست‌گذار، تفاوت برداشت‌ها یا سیاست‌های تربیتی تغییر نکند.

جدول ۲. چالش‌های مفهومی فراروی اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	گزاره
عدم انسجام	عدم انسجام درونی	عدم رعایت اسلوب سند نویسی عدم استفاده صحیح از واژه‌های اهداف، راهبرد، راهکار در جای درست خود فقدان ارتباط معنی دار بین گزاره‌ها پراکنده بودن ارزش‌های بیان شده روشن نبودن منطق گزاره‌های ارزشی (۳۰ گانه) روشن نبودن ارتباط بین گزاره‌های ارزشی روشن نبودن ارتباطات متقابل بین ارکان سند نامشخص بودن سیاست‌های کلان و برنامه‌های عملیاتی که به دو گانگی در فهم از برنامه منجر می شود عدم ترجمان صحیح برنامه‌های عملیاتی از مفاهیم کلان سیاست‌ها عدم ارتباط بین وضع موجود و راهکارها ارتباطی دیده نمی شود. عدم ارتباط بین اهداف عملیاتی و وضع موجود ارتباطی ابهام در فرایند تلفیق یافته‌ها تکرار و تداخل گزاره‌ها
بیرونی	عدم انسجام	روشن نبودن ارتباط سند با اسناد بالا دستی مشخص و شفاف نبودن اهمیت نهادهای فرابخشی فقدان تقسیم کار ملی میان عوامل سهیم و ذی نفوذ (مدرسه، خانواده، رسانه، مساجد، نهادهای غیر دولتی، نهاد حاکمیت در امر تربیت عدم ایجاد هماهنگی بین عوامل سهیم و ذی نفوذ بعضا اختلاف بین عوامل سهیم و ذی نفوذ مشخص نبودن سهم عوامل سهیم و موثر در فرایند تربیت

جدول ۳. چالش‌های مدیریتی فراروی اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	گزاره
ضعف مدیریت	ضعف تعهد مالی	عدم جلب همکاری‌های عوامل سهیم و ذی نفوذ در اجرای سند فرا قوه‌ای بودن اجرای سند اولویت اول نبودن آموزش و پرورش در نظام حاکمیتی عمر کوتاه مدیریت‌های کلان نظام آموزشی کم توجهی به شایسته‌سالاری در انتخاب مدیران ارشد تنوع نهادهای تاثیر گذار در گزینش مدیران تاخیر در عملیاتی نمودن و تصویب زیر نظام‌های شش‌گانه عدم هماهنگی بین معاونت‌ها عهده دار جهت عملیاتی نمودن زیر نظام‌ها ناهماهنگی بین زیر نظام‌ها شش‌گانه عدم یکپارچگی در برنامه ریزی زیر نظام‌ها روشن نبودن نحوه ارتباط بین زیر نظام‌ها فقدان هماهنگی بدنه سیستم اداری عدم پیش بینی راهکارهای لازم جهت مواجهه با بحران
	ضعف برنامه ریزی	
	ضعف ساماندهی	
	ضعف بحران مدیریت	

جدول ۴. چالش‌های قانونگذاری فراروی اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	گزاره
ضعف قانون گذاری	ضعف تنفیج قوانین و مقررات آموزشی	به روز نشدن قانون تاسیس سازمان نوسازی و توسعه و تجهیز مدارس کشور (۱۳۵۴) به روز نشدن قانون تشکیل سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی (۱۳۵۸) به روز نشدن قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش در استان‌ها، شهرستان‌ها و مناطق کشور به روز نشدن قانون اصلاح لایحه قانونی راجع به تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش (۱۳۸۱) به روز نشدن قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش (۱۳۷۴) به روز نشدن قانون تعیین تکلیف استخدامی معلمان حق التدریسی، مصوب سال ۱۳۸۸ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن تا سال ۱۳۹۹ به روز نشدن آیین نامه اجرایی مدارس سال ۱۳۷۹ اجرای برخی راهکارهای سند تحول بنیادین، به صورت صریح یا ضمنی متضمن تصویب قانون جدید یا بازنگری و اصلاح قوانین موجود می باشد. این راهکارها عبارتند از: راهکار ۱- ایجاد تسهیلات قانونی و سازوکارهای تشویقی و انگیزشی لازم اعم از مادی و معنوی، برای بسط فرهنگ نیکوکاری و تعاون، مشارکت پذیری و مشارکت جویی در جامعه و در بین دانش آموزان راهکار ۴- تقویت و گسترش مدارس غیردولتی و بازنگری قوانین موجود راهکار ۳-۱۰ اصلاح قوانین و مقررات موجود استخدامی مالی و اداری راهکار ۳۱-۱ نظام جذب نیروی انسانی راهکار ۱-۱۳ اصلاح قوانین و مقررات موجود در راستای تقویت نقش شوراهای آموزش و پرورش استانها، مناطق و مدارس، متناسب با مقتضیات تربیتی راهکار ۱۹-۱ ایجاد سازوکارهای قانونی و ساختار مناسب برای سنجش و ارزشیابی عملکرد نظام تعلیم و تربیت رسمی عموم راهکار ۱۰-۲۱ بازطراحی و ساماندهی تقویم سال تحصیلی با رعایت انعطاف و توجه به شرایط اقلیمی و با تأکید بر بهینه سازی تعطیلات راهکار ۸-۵ ساماندهی و به کارگیری بهینه و اثربخش منابع انسانی و توزیع عادلانه آن در سراسر کشور راهکار ۱-۱۱ استقرار نظام ملی تربیت معلم و راهاندازی دانشگاه ویژه فرهنگیان با رویکرد آموزش تخصصی و حرفه‌ای تربیت‌محور راهکار ۵-۲۰ طراحی سازوکارهای تنوعبخشی به منابع مالی دولتی و غیردولتی از قبیل موقوفات و امور خیریه راهکار ۷-۲۰ تقویت مشارکت عمومی در آموزش و پرورش با حفظ کارکردهای سیاستگذاری و نظارتی نظام از طریق تسهیل تأسیس مدارس غیردولتی و حمایت از فعالیتهای آموزشی آنان عدم ترمیم سند تحول بنیادین آموزش و پرورش مبتنی بر سیاست‌های کلی
	عدم تصویب قوانین پیش بینی شده	
	عدم پیش بینی سیاست‌های کلّی	

جدول ۵. چالش‌های اجرایی فراروی اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

گزاره	کدگذاری محوری	کدگذاری انتخابی
فراهم نمودن زیرساخت‌ها	عدم تامین نیروی انسانی متناسب	عدم توجه و آموزش معلمان نسبت به سند تحول فقدان اهتمام در توانمند سازی معلمان برای ایفای نقش حرفه‌ای در سطوح مختلف (محلی تا ملی) ضعف در فرایند گزینش معلمان و محدود بودن دامنه انتخاب‌ها عدم توجه خانواده‌ها
ضعف زیر ساخت‌های فناوریانه	ضعف تجهیزات فیزیکی	همسو نبودن محتوای کتاب‌های درسی با برنامه‌های تحولی عدم تبیین چگونگی رابطه بین عوامل سهیم و موثر در فرایند تربیت توجه نشدن ذینفعان نسبت به پدیده تغییر مشخص نبودن وظایف و مسئولیت‌های بخش‌های اجرایی نبود استقلال نسبی در ارکان اجرایی فقدان برخورداری از بدنه کارشناسی حرفه‌ای در اجرای سیاست‌ها عدم فراهم نمودن تجهیزات فنی و تکنولوژی تغییرات سریع تجهیزات و فناوری‌های آموزشی عدم فراهم نمودن تجهیزات فیزیکی لازم فرسوده بودن فضاها و تجهیزات فقدان ایمنی لازم بسیاری از فضاها و تجهیزات آموزشی عدم فراهم نمودن امکانات کالبدی مدارس فقدان ردیف بودجه‌ای جهت اجرایی سند تحول
فقدان نظام ارزیابی	ضعف بودجه‌ای	سهم اعتبارات دولت برای آموزش و پرورش در بودجه عمومی کشور با نوسان‌های شدید رو به رو بوده است استفاده نامناسب از شاخص‌های کمی یا کیفی یا استفاده از این دو شاخص به جای هم فقدان تدابیری جهت ارزیابی کارآمدی نظام آموزشی در جهت تحقق اهداف ملی و توسعه مبتنی بر رقابت جهانی و منطقه‌ای.
عدم وجود سیستم پایش	عدم وجود سیستم ارزیابی	فقدان تدوین شاخص و مولفه ارزیابی جهت نظارت شورای عالی انقلاب فرهنگی بر اجرای سند تحول. عدم وجود سیستم ارزیابی عدم مشخص نمودن میزان پیشرفت در اجرا در طول سال

در پژوهش‌های کیفی به جای مفاهیم پایایی و روایی از مفهوم قابلیت اعتماد استفاده می‌شود. در این راستا برای کنترل مفاهیم استخراجی از مقایسه کدگذاری‌های دو پژوهشگر استفاده شد. برای ارزیابی میزان توافق بین دو کدگذار و در نتیجه پایایی درونی از ضریب درون موضوعی کاپا استفاده شد. از طریق این ضریب، میزان توافق دو اندازه گیر (توسط دو نفر یا دو ابزار یا در دو مقطع زمانی) گزارش می‌شود. شاخص کاپای حاصل از آن مقدار $k=0/79$ به دست آمد. این شاخص محاسبه شده در دامنه توافق معتبر ($0/61-0/81$) قرار دارد. از این رو دارای اعتبار است.

تحلیل ISM

۱- تعیین متغیرها: مدل سازی ساختاری تفسیری با شناسایی متغیرهایی شروع می‌شود که این متغیرهای ورودی همان ۷

عامل خروجی از تکنیک دلفی هستند. پس از مشخص شدن مولفه‌های تحقیق به منظور طراحی مدل تحلیل تفسیری - ساختاری ابتدا براساس جدول زیر علائم اختصاری شاخص‌ها به صورت زیر مشخص می‌شود:

جدول ۶. علائم اختصاری شاخص‌ها

شاخص‌ها	علامت اختصاری
سیاستگذاری	V۱
مفهومی	V۲
مدیریتی	V۳
قانون گذاری	V۴
اجرایی	V۵

ابتدا نظر متخصصین درباره رابطه بین شاخص‌ها مورد مقایسه قرار می‌گیرد. بدین منظور از شاخص «مد» استفاده می‌شود به گونه‌ای که از بین چهار گونه رابطه ممکن بین شاخص‌ها، رابطه‌ای که بیشترین فراوانی را از نظر متخصصان داشته باشد، در جدول نهایی منظور خواهد شد. با توجه به این موضوع ماتریس خودتعاملی ساختاری نهایی به صورت ذیل محاسبه می‌شود. برای تعیین نوع روابط پیشنهاد شده است که از نظر خبرگان و کارشناسان براساس تکنیک‌های مختلف مدیریتی، از جمله طوفان مغزی و تکنیک گروه اسمی و..... استفاده می‌شود. ماتریس دریافتی از تبدیل ماتریس خود تعاملی ساختاری به یک ماتریس دو ارزشی صفر و یک بدست می‌آید. برای استخراج ماتریس دریافتی در هر سطر ماتریس خود تعاملی به جای علائم X و V از عدد یک و به جای علائم A و O از عدد صفر استفاده می‌شود. ماتریس بدست آمده ماتریس دریافتی اولیه نام دارد. درایه‌های قطر اصلی برابر یک قرار می‌گیرد. ماتریس $SSIM$ باید با نظر متخصصان تهیه شود. به همین منظور، با نظرات خبرگان و با استفاده از روابط مفروضه ماتریس $SSIM$ به شرح زیر تکمیل گردید.

جدول ۷. ماتریس خودتعاملی ساختاری شاخص‌های تایید شده

	V۵	V۴	V۳	V۲	V۱
V۱	A	X	V	A	
V۲	A	V	X		
V۳	A	A			
V۴	A				
V۵					

ماتریس دستیابی با جایگزینی ساختن نمادهای موجود در ماتریس $SSIM$ با روابط تعریف شده صورت می‌گیرد و عملاً نمادهای V, A, O, X به مجموعه‌ای از اعداد صفر و یک تبدیل می‌شوند.

جدول ۸. ماتریس دستیابی اولیه شاخص‌های پژوهش

	V۵	V۴	V۳	V۲	V۱
V۱	.	۱	۱	.	-
V۲	.	۱	۱	-	۱
V۳	.	.	-	۱	.
V۴	.	-	۱	.	۱
V۵	-	۱	۱	۱	۱

برای سازگار ساختن ماتریس دستیابی از قاعده بولین استفاده شد و ماتریس دستیابی با سازگار نهایی به صورت جدول (۴) به دست آمد.

جدول ۹. ماتریس دستیابی اصلاح شده

قدرت نفوذ	۷۵	۷۴	۷۳	۷۲	۷۱	
۳	۰	۱	۱	۰	۱	۷۱
۴	۰	۱	۱	۱	۱	۷۲
۲	۰	۰	۱	۱	۰	۷۳
۳	۰	۱	۱	۰	۱	۷۴
۴	۱	۱	۱	۱	۰	۷۵
	۱	۴	۵	۳	۳	قدرت وابستگی

در این مرحله با به دست آمدن ماتریس دستیابی نهایی برای تعیین سطح معیارها دو مجموعه قابل دستیابی (خروجی) و مجموعه مقدم (ورودی) را تعریف کرده و سپس اشتراک آن‌ها را به دست آورده بدین ترتیب که مجموعه قابل دستیابی، مجموعه‌ای است که در ماتریس دستیابی نهایی، عدد معیارها در سطر بصورت یک ظاهر شده باشد و مجموعه مقدم مجموعه‌ای است که در آن عدد معیارها در ستون‌ها؛ بصورت یک ظاهر شده باشد.

جدول ۱۰. تعیین سطح شاخص‌های پژوهش

ردیف	مجموعه دستیابی	مجموعه پیش‌نیاز	مجموعه مشترک	سطح
۱	۴و۳و۱	۱و۲و۴و۵	۴و۱	سوم
۲	۴و۳و۲و۱	۵و۲و۱	۲و۱	سوم
۳	۳و۲	۱و۲و۳و۴و۵	۳و۲	اول
۴	۴و۳و۱	۱و۲و۴و۵	۴و۱	دوم
۵	۵و۴و۳و۲	۱و۲و۴و۵	۵و۴و۲	دوم

بحث و نتیجه‌گیری

آموزش و پرورش کلید فتح آینده است و از دیرباز انتظار از آموزش و پرورش آن بوده که انسان‌های فردا را تربیت کند و نسل امروز را برای زندگی در جامعه ی فردا آماده سازد. بنابراین ضرورت دارد برنامه ریزان و سیاست گذاران آموزشی، معلمان و مسئولان آموزش و پرورش، الزامات و مقتضیات زندگی فردا را بشناسند تا بتوانند دانش و بینش لازم را در کودکان و جوانان برای فعالیت در جامعه ی فردا را پرورش دهند. آموزش و پرورش از بنیادی‌ترین و مؤثرترین نهادهای اجتماعی است که در چگونگی وضعیت کنونی و آینده جامعه نقش بی‌بدیل دارد. تصمیم‌گیری در خصوص مسائل اساسی آموزش و پرورش بخصوص در حوزه برنامه ریزی مستلزم توجه به مسائل سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی کشور است. برای موفقیت آموزش و پرورش همراهی و همگامی همه نهادها لازم است، و اهداف سند تحول نیز زمانی محقق می‌شود که همه کمک کنند. یکی از عمده موانع مشارکت در کشور ما، ناشی از کاستی

در اندیشه‌هاست. عدم احاطه و تسلط فکری، نبود اندیشه‌های ورزیده، وسیع و عمیق فلسفی و فکری در باب ابعاد و جوانب مختلف موضوع تعلیم و تربیت و نیز اداره سیستم‌های آموزشی، در میان سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و مدیران نظام آموزشی، هم چنین نبود نگرش و باور نسبت به مزایا و محاسن شرکت و مداخله اندیشه‌ها و تفکرات افرادی بیرون از پست‌های رسمی و اداری سیستم آموزش و پرورش (والدین)، این نظام را در محاق تصمیم شمار معدودی از تصمیم‌گیران خاص قرار داده است. با توجه به این که بر سر راه هر تغییر و تحولی موانعی وجود دارد لذا برخی موانع موجود بر سر راه آموزش و پرورش را مورد بررسی قرار می‌دهیم. در راستای این سیاست، شناسایی ویژگی‌های آموزش و پرورش کارا و اثر بخش از اهمیت خاصی برخوردار است. وزارت آموزش و پرورش بعنوان وزارت خانه مادر در امر تعلیم و تربیت و بزرگترین دستگاه آموزشی کشور پس از ۳۳ سال با رونمایی از سند تحول بنیادین گام جدیدی را جهت اصلاح ساختار و محتوا برداشت و می‌توان گفت سال ۹۰ آغاز تحولی عظیم در سیستم آموزشی کشور بود. نظام آموزشی فعلی که به اظهار بسیاری از کارشناسان همواره با الگوبرداری از سایر کشورها در جریان بود با تدوین سندی کاملاً بومی مسیر جدیدی را باز کرد و برنامه متنوعی را برای دانش آموزان و رسیدن به ایران ۱۴۰۴ تدوین کرده است.

این پژوهش قصد دارد چالش‌ها و موانع تحقق اهداف سند تحول را از دیدگاه مدیران و معلمان مدارس ابتدایی مورد تجزیه و تحلیل قرار داده تا به برنامه ریزان آموزش پرورش کمک کند که برای مقابله با آن‌ها به منظور دستیابی به اهداف مورد نظر چاره جویی نمایند و در فصل چهارم به تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل پرداخته شد. در این فصل به خلاصه‌ی یافته‌های توصیفی و تحلیلی اشاره می‌شود و در نهایت با ذکر محدودت‌های تحقیق، پیشنهادهای کاربردی و پژوهشی ارائه می‌شود. با توجه به اینکه نظام آموزشی نقش اساسی و مهم در تربیت و باسواد کردن افراد برعهده دارد بنابراین آموزش و پرورش حساسیتی دوچندان پیدا می‌کند و لازم است برنامه‌ها و طرح‌های آموزشی از جامعیت و تمامیت برخوردار باشد تا بتواند پاسخگوی نیازهای جامعه باشد و اگر کاستی و نقصی وجود دارد شناسایی و حل گردد. از آنجایی هم که سند برنامه درسی مهمترین سند در نظام آموزشی است پرداختن به چالش‌های آن نیز مهم تلقی می‌شود با توجه به تحقیق حاضر چالش اساسی نظام آموزشی مربوط به مسئله فرهنگی می‌باشد که این خود یک نگرانی و مسئله قابل تامل می‌باشد چرا که در صورت حل نشدن و گسترش این مسئله می‌توان گفت نظام آموزشی راهی غلط و بیهوده را طی می‌نماید. بنابراین لازم است بار دیگر با در نظر گرفتن مسائل و راهکارهای این سند به تصحیح آن پرداخت تا از صرف هزینه و انرژی اضافه جلوگیری به عمل آید و نظام آموزشی نیز در مسیر درست قرار بگیرد و به اهداف والای خود که به کمال رساندن انسانهاست دست پیدا نماید. با مرور تحقیقات علمی اهمیت توجه به تفاوت‌های فرهنگی در نظام تعلیم و تربیت کشور انکار ناپذیر خواهد بود. در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در حوزه جامعه چندفرهنگی و تفاوت‌های فرهنگی اهداف و راهکارهایی ذکر گردیده است.

بندهای ذکر شده در بخش راهکارها تمامی گزاره‌هایی است که به نحوی مستقیم و غیر مستقیم به مقوله تفاوت‌های فرهنگی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش اشاره می‌نماید. بررسی این گزاره‌ها ضمن اذعان صحت توجه سند به تفاوت‌های فرهنگی ایراداتی را نیز نمایان می‌سازد که از جمله زمینه‌های چالش برانگیز سند در مسیر تحقق خواهد بود. اول آنکه گزاره‌های فوق بیشتر از

منظر عدالت آموزشی و تربیتی به موضوع تفاوت‌های فرهنگی پرداخته و این تفاوت‌ها را نیز بیشتر در تقسیم بندی شهری و روستایی، برخوردار و محروم، مرزی و غیر مرزی پررنگ نموده است.

دوم آنکه که تفاوت‌های فرهنگی و وجود اقوام گوناگون در جامعه ایران فرصت‌های ویژه ای را ایجاد نموده و توجه به اقوام مختلف ایران، احصاء ویژگی‌ها و مولفه‌های فرهنگی آنان، برنامه ریزی در جهت رشد و گسترش نقاط برجسته و تحسین برانگیز فرهنگ هر قوم و ایجاد زمین‌هایی جهت اصلاح، ترمیم و تکمیل فرهنگ اقوام و مواردی از این قبیل مورد توقع از نظام تعلیم و تربیت کشور می باشد و سند از این منظر به تفاوت‌های فرهنگی پرداخته است.

سوم آنکه در شرایط فعلی کشور عدم توجه به فرهنگ اقوام ایرانی موجب نوعی بی‌هویتی فرهنگی، وادادگی فرهنگی، بی‌اعتمادی اقوام ایرانی نسبت به سیاست‌های فرهنگی کشور و همچنین شیوع فرهنگ‌های تقلیدی از کشورهای غربی شده و عدم توجه سند به وضع موجود و ضرورت رویکرد فعالانه در این حوزه با اشاره به نقدهای یاد شده در فوق موجبات چالش سند در تحقق اهداف کلان را فراهم خواهد آورد.

در نهایت چهارم آنکه در بخش تفاوت‌های فرهنگی و ویژگی‌های جامعه چند فرهنگی اشاره به تعامل بین اقوام ایرانی، شناخت متقابل نسبت به یکدیگر و... گردید و همچنین در بحث آموزش دو زبانه‌ها اشاره به اهمیت و چگونگی پرداختن به آن شد. علی رغم اهمیت و ضرورت توجه به این موارد در وضع موجود، اشاره کلی با تاکید بر توجه به مقتضیات تفاوت‌های فرهنگی و یا دو زبانه‌ها بدون توضیح جامع‌تر و جهت گیری‌های دقیق‌تر و شفاف‌تر شده است.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازین اخلاق

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

منابع

- Hassanpour A, Azizi N, Ahmadi A, Gholizadeh I, Ramezani SG. Diversity in Iranian Upstream Educational Documents. *Journal for Multicultural Education*. 2023;17(3):278-90. doi: 10.1108/jme-06-2022-0079.
- Mohammadpour S, editor *The Basic Principles of Islamic Education*. First International Conference on Management, Economics, Accounting, and Educational Sciences; 2015; Sari: Future Makers Research and Consulting Company, Payam Noor University, Neka.
- Eshteri Larki MH. Presenting a Self-Evaluation Model for High Schools in Tehran Based on the Fundamental Transformation Document of Education: Allameh Tabataba'i University; 2018.
- Koohpeima Roonizi S. Identifying and Evaluating Barriers to the Operationalization of the Goals of the Fundamental Transformation Document of Education from the Perspective of School Principals and Teachers in Fars Province: Kashan University; 2018.
- Fazel M. Reviewing the Performance of the Ministry of Education in Implementing the Fundamental Transformation Document: Islamic Azad University, Marvdasht Branch; 2019.
- Hedayati F, Kharazmi R. A Study of the Challenges in Implementing the Programs of the Fundamental Transformation Document Based on the Principles of Organizational Change Management. *Management Engineering Bi-Monthly*. 2016;8(65):6.
- Mohammadsharifi R. A Study on the Awareness and Perspective of Teachers and Principals in Saqqez County About the Fundamental Transformation Document and Its Implementation Barriers: Aras International Campus; 2015.
- Kafshchian Moghadam A, Maleki H, Sadeghi A. Designing a Citizenship Rights Curriculum Model for the Second Period of Elementary Education. *Iranian Journal of Educational Sociology*. 2024;7(2):1-7. doi: 10.61838/kman.ijes.7.2.1.
- Ghasemi MA. A Jurisprudential and Legal Review of the Fundamental Transformation Document of Education: Islamic Azad University, Central Tehran Branch; 2014.
- Eisapour AA, editor *A Review and Critique of Religious Education in the Fundamental Transformation Document of Education*. International Congress of Culture and Religious Thought; 2014; Qom: Cultural Engineering Steering Center, Public Culture Council of Bushehr Province.
- Yoonesi M, Jafari S. Designing the Framework of Specialization in the Recruitment of Non-Teaching Staff in Iran's Ministry of Education. *Iranian Journal of Educational Sociology*. 2024;7(2):85-97. doi: 10.61838/kman.ijes.7.2.11.
- Golabchi H, Kiaee M, Kameli MJ. Designing a Superior Service Delivery Model in Education to Enhance Public Satisfaction. *Iranian Journal of Educational Sociology*. 2024;7(1):189-97. doi: 10.61838/kman.ijes.7.1.18.
- Salman Al-Oda AH, Sadeghi M, Al-Murshidi RHA, Sharifi S. Investigating the Relationship Between Talent Management Implementation Categories in the Basra Province Education Organization. *Iranian Journal of Educational Sociology*. 2024;7(1):1-9. doi: 10.61838/kman.ijes.7.1.1.
- Abdi H, Mirshah Jafari SI, Nili MR, Rajaipour S. A Study of the Visions and Missions of Iran's Higher Education in 2025 Plan: An Analysis of Priorities and Opportunities. *Strategy for Culture*. 2020;13(49):223-50. doi: 10.22034/jsfc.2020.109871.